

varenden dan tegen hun wil naar Ceylon werden meegenomen.¹ 'Dit heeft', aldus later van Deinse, 'meer resultaten opgeleverd dan wij van Sumatra in totaal hebben gehad'² – bij één gelegenheid kreeg men een Chinees in handen die belangrijke bijzonderheden kon geven over de Japanse strijdkrachten in Medan en omgeving, en bij een tweede gelukte het van Deinse, van een Indonesiër die bij de KPM had gevaren, bijzonderheden te vernemen over een geheime Japanse overscheephaven in het uiterste zuiden van Birma die vervolgens zwaar werd gebombardeerd (dit resultaat had, zei hij aan de Enquêtecommissie, 'voor mij vergoed dat ik twee jaar lang naar mijn smaak had zitten prutsen'³). In de regel evenwel waren de inlichtingen welke door het aanhouden van prauwen werden verkregen, van economische aard – nuttig, maar niet het eerste waaraan men behoefte had.

★

Eén was er die bij uitstek zwaar tilde aan het feit dat men zo weinig over Sumatra wist: Churchill.

Hij had, zoals wij in hoofdstuk 1 van ons vorige deel uiteenzetten, zijn zinnen gezet op een zo spoedig mogelijke herovering van Singapore – in augustus '43 drong hij aan op een grote landing in Atjeh, begin november van dat jaar wist hij zijn eigen *Chiefs of Staff* zo ver te krijgen dat zij aan de Amerikanen voorstelden, in Atjeh en elders in Noord-Sumatra te landen teneinde er vliegvelden aan te leggen vanwaar men Singapore en belangrijke punten in de Indische archipel, bijvoorbeeld de olieraffinaderijen van Palembang, zou kunnen bombarderen, en in maart

¹ Een van die aanhoudingsoperaties, uitgevoerd door een Britse onderzeeboot, leidde er toe dat de OSS de opvarenden van de betrokken prauw voor zich reserveerde – zij kregen, zo vertelde Helfrich begin november '44 in Londen (dat hij toen voor de derde maal bezocht) aan de Commissie Oorlogvoering, 'allerlei Amerikaanse geschenken en *sarongs* in Amerikaanse kleuren. Tevens verscheen er toen plotseling een Menadonees van de OSS, genaamd Jan' (naar wij aannemen: de Menadonees die Hart, de voorzitter van de Commissie in de Verenigde Staten voor Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao, in februari '43 in Guelph had aangetroffen), 'die de mensen in het Maleis toesprak en al evenzeer propaganda maakte voor Amerika' – Helfrich had daar met succes tegen geprotesteerd: vastgesteld was dat de Nederlandse afdeling van de *Anglo-Dutch Country Section* als eerste 'alle Nederlandse onderdanen' zou verhoren. (Ministerraad, Commissie Oorlogvoering: Notulen, 3 nov. 1944) ² Getuige van Deinse, *Enq.*, dl. VIII c, p. 1081. ³ A.v., p. 1082.